

Bulletin *Old Sillevold*

Nummer 53 Voorjaar 2024

ATLAS DER VEREENIGDE NEDERLANDSCHE PROVINTIEN EN ONDERHOORIGE LANDSCHAPPEN,

In Oude en Nieuwe Geographische KAARTEN en
PRINTEN, met eenen grooten menigte TEEK-
NINGEN, PORTRAITEN &c. door ver-
schiedne MEESTERS afgebeeld.

In 52 DEELEN.

Mit guter Karte, en neuen Karten. By den vermaaten en
in verschiedne Oude gewoone der Weten der Eer
Mr. MATTHEUS BROUËRIUS van NIEDE,
Welke Verloofte zal worden te Amstordam op
Vreesdag den 20 February 1743.

Te AMSTORDAM:
By SALOMON SCHOUËN,
En CHRISTIAAN WYERS,
By welke de CATALOGEN te bekomen sijn.

Zicht op Silvolde in 1900, door pastoor Frans Bertsen

Bulletin heemkundige vereniging *Old Sillevold*

Losse nummers € 3,50 per stuk
www.oldsillevold.nl

Vreemde vogel in Tropisch Oosten

Uit De Telegraaf en Algemeen Dagblad van 28 maart 1980

Captain Cees Vos heeft morgen als hij met zijn KLM-DC9 naar Warschau vertrekt een bijzondere passagier aan boord. Het is namelijk een Grote Trap, de grootste vogel die in Midden- en Oost-Europa leeft en bijna is uitgestorven. De vogel vloog in de barbaarse winter van '78/'79 met enkele tientallen soortgenoten van Polen naar ons land om de felle kou in zijn vaderland te ontvluchten. Aan het einde van die winter vlogen de voor ons land vreemde vogels terug naar Polen maar deze Grote Trap bleef als winterslachtoffer achter in Nederland.

Hij belandde in een particulier dierenparkje in Silvolde achter Doetinchem dat geen vergunning had om deze zwaar beschermde, bijna vergeten vogel, te houden. Kortgeleden werd hij door een controleur ontdekt en door het ministerie van CRM in beslag genomen. De reuzenvogel is tijdelijk in Burgers Dierenpark te Arnhem ondergebracht. Om de poot had de vogel een ring waarop vermeld stond dat hij in Polen thuishoort. De vinder wordt verzocht de vogel te retourneren naar een biologisch waarnemingsstation in de omgeving van Warschau. Dankzij de bemid-

deling van de Vogelbescherming werd een goede thuisreis voor de vogel gearrangeerd. Cees Vos is namelijk een fervente vogelbeschermmer. Hij heeft op het dak van zijn boerderij zelfs een ooievaarsnest waarop een paartje uit het ooievaarsdorp Het Liesveld is gehuisvest dat dit jaar hopelijk jongen zal grootbrengen. De KLM was zo bereidwillig de bijzondere passagier gratis vervoer te verlenen zodat morgen het sein op veilig staat voor de thuisreis van deze zeer zeldzame vogel waarvan er in Polen nog maar zo'n 200 leven. De Grote Trap wordt in zijn voortbestaan bedreigd omdat er ook in Oost-Europa steeds minder uitgestrekte vlakten overblijven die de vogel nodig heeft om te kunnen leven. In Polen zal de vogel na een proeftijd worden vrijgelaten.

★ Bezorgd neemt Cees Vos de Trap onder zijn hoede

Sponsoren

Paul Klomberg Assurantiën
Jan en Ingrid Steverink van de Slaege
Frank's Barbershop Haarmode
Brasserie 'Bij Ons'
Maurits Heebink Tuinbeheer
Rijnlandhaven Makelaardij
Mijnen Media.nl
Van Balveren Fiets & Fitness
Ronald Haank Bouwkundige constructies
Hovenier Biljoen Groen & Liemers -Hendriks
Welkoop Silvolde
Autobedrijf Ten Have
Annelies en Dick Mulders
Robert Saalmink Administratiekantoor
Jos de Bakker
Tuincentrum Steentjes
Koperslagerij D. Wissink
Bloemen & Emoties Miranda Steentjes
Administratie en belastingadvies Te Poele-Bruil
SilGron Tech
Rivierduinen

De heemkundige vereniging dankt de op deze pagina genoemde bedrijven en organisaties voor hun financiële ondersteuning.

Activiteiten

Zaterdag 10 augustus
Een dorps-fiets-tocht met een nazit.
t.z.t. ontvangt u meer informatie.

Zaterdag 14 september
Open Monumentendag
meer informatie vindt u op onze website www.oldsillevold.nl

Dinsdag 15 oktober
lezing door Marcel Kuster
over **kaarten van van Geelkercken**,
dit in samenwerking met ADW in het
Kultuurhus,
Schooldijk 23,
7122 LX te Aalten-Lintelo
Aanvang 19.30 uur.

Zaterdag 23 november
Genealogische dag in samenwerking
met OVG in het Schuttersgebouw
van Willem Tell aan de Kerkenstraat.
U kunt op deze dag specialisten vra-
gen om hulp bij uw stamboom-
onderzoek. Ook zijn er onderzoekers
uit Duitsland aanwezig
De dag is van 10.00 tot 16.00 uur.

Heemkundige Vereniging

Old Sillevold

Opgericht 18 februari 1997

Bestuurssamenstelling:

Voorzitter-secretaris
André Tangelder
Pr. Willem Alexanderstraat 5
7064 GH Silvolde
info@oldsillevold.nl

Penningmeester:
Karin Hendriksen
Kroezendijk 2
7064 KX Silvolde
info@oldsillevold.nl

Archiefbeheerder :
Willie Dieker
Fazantplein 12
7064 EG Silvolde

Archeologie en geschiedenis :
Bas Boerakker

Bestuursleden:
Ineke Mulder-Loman
Harry Massop

Lidmaatschap:
€ 16,00 per jaar.

Bankrekening:
NL11 RBRB 0979 8454 32
Old Sillevold

www.oldsillevold.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord André Tangelder	4
't Dorp Silvolden in de hoogheijt Wisch Bas Boerakker	5
Ds. A.G.H. Kroneman schreef drama Rees 1944-1945 Bernard Dorrestijn	20
Uitduutsen, uitduujen enz. Bernard Dorrestijn	22
Derk Jan Beenen was schutter in het leger van de prins Bas Boerakker	24
Franciscus Antonius Joannes Maria (Frans) Berntsen 1924-1995	35
Dominee Van Selms gearresteerd	37
Activiteiten	42

Bulletin is een uitgave van de
Heemkundige vereniging

Old Sillevold

en verschijnt tweemaal per jaar.

Nummer 53- 2024

Redactieadres:

André Tangelder
Prins Willem Alexanderstraat 5
7064 GH Silvolde
tel. 0315-32 75 90
info@oldsillevold.nl

www.oldsillevold.nl

Samenstelling en vormgeving:
Marcel Westra

© 2024

Heemkundige vereniging

Old Sillevold

Overname van bijdragen is toegestaan
na toestemming van de redactie met
bronvermelding.

De inhoud van de opgenomen artike-
len valt onder de verantwoordelijkheid
van de auteurs.

Losse nummers € 3,50 per stuk
ISSN 1569-1365

Voorwoord

Voor u ligt weer de nieuwste editie van ons halfjaarlijks bulletin. Enkele artikelen gaan over de Tweede Wereldoorlog. Het is ongeveer 80 jaar geleden dat er hier een einde aan kwam, eerst de zuidelijke provincies en een half jaar later werd ook de rest van Nederland bevrijd. De meeste van ons hebben de oorlog niet bewust meegemaakt, alleen diegenen die ouder zijn dan negentig jaar zouden er erover mee kunnen praten. Het is daarom zo belangrijk dat zoveel mogelijk verhalen opgeschreven worden om aan ons nageslacht over te dragen. Aggie Daniëls heeft deze week het boek 'Het verdwenen joodse leven in Terborg en Silvolde en Gendringen en Ulft' gepresenteerd. Ze schrijft hierin de opgetekende verhalen van de joodse families. Zo werden in de eerste periode van de oorlog bij een razzia in Terborg 6 joodse huisvaders van het bed gelicht en per omgaande op transport gezet naar een vernietigingskamp in Oost-Europa. In één klap waren de mensen die midden in de samenleving stonden hun man en vader kwijt, om niets alleen omdat ze Jood waren.

Op dit moment zijn er diverse grote brandhaarden, die als we niet oppassen uitmonden in een wereldwijde tragedie. We moeten als samenleving tolerant zijn voor onze medemensen die vluchten voor oorlogshandelingen en hen op een humane wijze opvangen, daarbij is wederzijds begrip erg belangrijk.

Ik blijf een oproep doen om mensen te interesseren voor onze vereniging. We hebben dringend behoefte aan mensen die schrijven, ons archief beheren of zaken organiseren, het is echt geen full-time baan. Het is leuk om de kennis en geschiedenis over het dorp en de omgeving te delen met anderen.

We hebben de activiteiten-agenda aangepast en beginnen op zaterdagmiddag 10 augustus met een fietstocht door het dorp. Iedereen is welkom, ook de vakantiegangers, we melden dit t.z.t. nog in de media.

Fijne vakantie!
André Tangelder

Dominee Karel Hendrik Lodewijk van Selms en jonkvrouwe Anne Suzanne Aleida Teding van Berkhout en hun vier kinderen. Van Selms was van 1942 tot 1953 predikant van de NH-kerk te Silvolde.

De NH-kerk of Oude Mauritiuskerk voor de grote renovatie in de 1970-er jaren. >>>

had, juist daarop steeds terugkwam. Daarna werd ik verhoord door een ander over de catechisatie van De Graaf. Ook daar wist ik aannemelijk te maken, dat alles wel zeer compromitterend leek, maar dat ik van zijn werkelijke hoedanigheden niets afwist. Daarna werd ik weer naar mijn eerste ondervrager teruggebracht, die mij nog eens op het hart bond om mij steeds verre te houden van connecties met joden en illegale organisaties, waarna ik weer weg kon gaan.

Bij het eerste het beste huis, waar een raam open stond vroeg ik of ik even telefoneren mocht en belde daar Wunderink op, die met het heugelijke nieuws bij Anneke kwam en een eind verder bij kennissen heb ik toen U en de marechaussee op gebeld.

Bij het station zag ik Rupy en Gerry aan wie ik alles vertelde en in de trein zaten mijn twee geleiders, die natuurlijk ook erg blij waren mij weer te zien. Hun indruk was, dat het heele zaakje was opgezet door die de Wildt, die gehoopt had met een heele troep joden thuis te komen (hij had de handboeien al bij zich gehad) en dat de Duitschers het niet belangrijk genoeg vonden om er veel werk van te maken.

Bij het station stond behalve Anneke een grote groep belangstellenden, de belangstelling en het medeleven van het dorp is reusachtig geweest, tientallen mensen hebben geen oog dicht gedaan en iedereen was even blij dat ik er weer was. Den heelen dag stroomde het bloemen, twee taarten, cigarettten enz. en wij hadden onafgebroken visite. De finesses van deze brief zijn niet bestemd voor iedereen, U zegt alleen maar dat ik verdacht werd van connecties met joden.

Ik ben door alle emoties wel erg moe, dus zal me wat kalm houden, maar verder is alles hier weer goed in orde. Veel liefs van ons allen,
Uw KAREL

De vitrine van de Oude Mauritiuskerk is in de maanden april en mei ingericht over ds. van Selms, met daarin de volledige brieven.

met dank aan de familie Van Selms, Thea Berendsen, André Tangelder, Willie Dieker en Annie Lenderink

't Dorp Silvolden in de hoogheijt Wisch

Bas Boerakker

Nog niet zo lang geleden ontdekten we een collectie topografische tekeningen op de website van RKD Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis waar enkele tientallen afbeeldingen uit de vroege 18e eeuw zijn te bewonderen van dorpsgezichten, kerken, kastelen, havezaten en stadspoorten uit de Achterhoek en de Liemers. Ook Silvolde is goed vertegenwoordigd in deze verzameling prenten. Al eerder lieten we u de tekening zien van de Protestantse kerk op de cover van het Bulletin, maar er zijn ook nog onbekende voorstellingen van de adellijke huizen Lichtenberg en Schuilenburg en een sensationele panoramische prent van 't dorp Silvolden in de hoogheijt Wisch zijnde tweeheerigh als Burgh'. De topografische tekeningen zijn vervaardigd door Jacobus Stellingwerff (1667-1727), een goudsmid uit Amsterdam. Pas op latere leeftijd ging deze autodidactische tekenaar zich toeleggen op het kopiëren van landschappen en topografische objecten die hij maakte in opdracht van Matheus Brouërius van Nidek (1677-1742). Van Nidek is vooral bekend geworden door zijn 'Atlas der Vereenigde Nederlandsche Provintien', een grote verzameling topografische afbeeldingen waar in de 18^e eeuw veel vraag naar was. Stellingwerff kreeg de aangeleverde schetsen onder meer van Maximiliaan de Raadt. Vervolgens maakte Stellingwerff op basis daarvan zijn tekeningen. De Raadt, Berkhuys, Ten Have en anderen leverden honderden afbeeldingen uit het oosten van het land, die vaak onbetrouwbaar waren. Jacobus Stellingwerff was de nauwkeurige kopiist, die van het aangeleverde materiaal uniforme tekeningen maakte. Omdat de aangeleverde schetsen niet altijd betrouwbaar waren, gold dat uiteraard ook voor de kopieën. Stellingwerff was enorm productief in de jaren tussen 1720 en 1725. Daarna moest hij zijn levenswerk door ziekte geleidelijk aan opgeven. Tegelijkertijd zette een nieuwe generatie topografische tekenaars als Pronk, De Beijer, De Haen en Spilman in het hele land kerken, huizen en kastelen nauwkeurig op papier. De (sch)etsen van De Haen (uit 1731) en Spilman (uit 1737) van de huidige Marktstraat in Silvolde zijn veel bekender dan het werk van Stellingwerff. In dit artikel wil ik een beeld schetsen van het 18^e eeuwse Silvolde in woord en beeld. Een kritische vraag die we daarbij moeten stellen is:

ATLAS DER VEREENIGDE NEDERLANDSCHE PROVINTIEN EN ONDERHOORIGE LANDSCHAPPEN,

In Oude en Nieuwe Geographische KAARTEN en
PRINTEN, nevens een groote menigte TEEKEN-
NINGEN, PORTRAITEN &c. door ver-
schiede MEESTERS afgebeeld.

In 52 DEELEN,

Met groote moeite, en extra Kosten. By een verzamelt en
in welkelykijde Orde gebragt door W'jzjnds Heer

MR. MATTHIEUS BROUËRIUS VAN NIEDEK,

Welke Verkogt zal worden te Amsterdam op
Woensdag den 20 February 1743.

kunnen we met behulp van de bron-
nen die voorhanden zijn de betrouw-
baarheid van het werk van
Stellingwerff, De Raadt en
Ten Have toetsen?

Om een goed beeld te geven van de
ontwikkeling van het dorp Silvolde,
gaan we allereerst terug naar het
jaar 1640. Als we het verpondings-
boek waarin de belasting op onro-
erende goederen werd geregistreerd
bestuderen, bestond het dorp Silvol-
de uit 7 huizen, 4 huiskes en 7 hut-
ten. Er werd bittere armoede
geleden. Gedurende de Tachtigjarige
Oorlog was de Achterhoek veelvuldig
het strijdtoneel van hevige gevechten

tussen de Oranjes en de Spanjaarden. Later lieten ook de oorlogszuchtige bisschop van Münster, Bernhard von Galen alias 'Bommen Berend' en de Franse legers onder aanvoering van Condé een spoor van vernieling achter. Door verwoesting en plundering raakte de regio volledig ontvolkt. Pas aan het einde van de 17e eeuw breekt er in Oost-Nederland weer een periode van rust en stabiliteit aan, waarna de bevolking in de loop van de 18e eeuw weer gaat groeien en de welvaart toeneemt. Dit in tegenstelling tot West-Nederland waar het einde van de 'Gouden Eeuw' een periode van economische neergang inluidde. Zie hier: de kloof tussen grachtengordel en provincie is al veel ouder dan u denkt!

In de 18^e eeuw was de feodale structuur in de samenleving, die al sinds de Middeleeuwen bestond, nog goed zichtbaar. De boeren en burgers van Silvolde waren niet alleen inwoners van de Republiek der Verenigde Provinciën, maar maakten ook deel uit van het hertogdom Gelre, het graafschap Zutphen en de heerlijkheid of bannerij van Wisch. De bannerheren van Wisch behoorden in de late Middeleeuwen tot de hogere adel, waardoor ze veel macht hadden in het Graafschap Zutphen. Door een erfeniskwestie was de bannerij van Wisch al sinds de 14^e eeuw tweehurig

's nachts nog thuis te slapen. Anneke was onder dit alles reusachtig flink en kalm en heeft zich er prachtig doorheen geslagen. Den volgende morgen werd ik om kwart over zes afgehaald door een veldwachter, die mij naar het station bracht waarna twee marechaussee's mij meenamen naar Arnhem. Ze waren uiterst correct gingen niet naast mij zitten, maar aan de andere kant van het looppad en lieten mij ook op het station volkomen alleen. Om acht uur waren wij in het gebouw van de Sicherheitspolizei aan de Utrechtscheweg, ook vader welbekend. In gezelschap van mijn geleiders werd ik eerst naar een hal gebracht waar wij een drie kwartier moesten wachten en daarna werd ik in een cel gestopt, waar al twee andere jongens zaten, een jonge boer uit Twente, die na negen uur buiten was geweest en een student Schaepman uit Nijmegen van de Bijleveldsingel die al vier maanden gezeten had wegens deelname aan een of andere organisatie. Volgens mijn beide celgenooten had ik grote kans na mijn verhoor overgebracht te worden naar het Huis van Bewaring dus stopte ik, op hun aanraden mijn sigaretten in de zoom van mijn regenjas. Maar gelukkig bleek dit later overbodig, na ongeveer een uur werd ik gehaald en ben toen op twee verschillende bureau's verhoord, bij de eene over mijn relatie met de jood en bij den ander over mijn relatie met den

student. Beide verhooren waren uiterst correct, ze duurden elk niet meer dan een kwartier en hadden geen zweem van een kruisverhoor. Bij den eerste moest ik wel toegeven dat ik mij misgaan had, door die jood niet aan te geven, maar dat zoiets als predikant toch onmogelijk kon. Wij

spraken daarna over de mogelijkheid of een joden-bekeering serieus kon zijn, wat mijn ondervrager ontkenden. Over de kwestie of ik nog anders joden verstopst wist, geen woord, terwijl die Hollander, die mij gearresteerd

gevraagd dien brief voor mij mee te nemen, hij wist dan wel iemand, die het in Hilversum kon bezorgen. Die brief was twee dagen onder zijn berusting, of hij wordt op een nacht gearresteerd, bleek een spion te zijn, en lid van een geheime organisatie, die bij boeren joden onder bracht.

Ik was dus in dubbel opzicht gecompromiteerd, door mijn contact met die joodsche jongen en door dat met die student. De eerste tijd na die arrestatie, die ongeveer half Maart plaats vond, was natuurlijk erg angstig, maar toen ik niet hoorde zakte het een beetje en dacht ik dat het zaakje wel in de doofpot zou gaan, maar Zondagmorgen om kwart over tien, en

ik juist op punt stond om naar de kerk te gaan kwamen twee Hollanders met de bekende actetasschen, die mij wilden arresteren.

Na heel veel praten over en weer kreeg ik tenslotte gedaan dat ik eerst nog mocht preeken, omdat anders de deining in het dorp te groot zou zijn, wat eindelijk goed gevonden werd. Ik heb het er gelukkig goed afgebracht en niemand heeft iets aan mij kunnen merken. Na de dienst werd ik op mijn kamer verhoord, 't bewuste briefje werd tevoorschijn gehaald en ik moest maar eens even zeggen waar hier de Joden verstoppt zaten, want dit zou ik wel weten. Ik werd ondervraagd door een 22-jarige jongen, de Wildt uit Rheden, deze was buitengewoon onhebbelijk, dreigde met Dachau, daar

zouden ze het wel uit mij krijgen e.d. Toen ik niets los bleek te kunnen laten werd ik eerst meegenomen naar de veldwachter en vandaar opgehaald door een marechaussee uit Terborg. Zoo werd ik loopend langs den Paaschberg weggebracht. 't Heele dorp was in opschudding, de menschen stonden in een dikke haag langs de weg.

In Terborg werd ik in de kazerne alleraardigst ontvangen en behandeld, ik mocht doen wat ik wou, lopen waar ik wou en kreeg zelfs verlof om

waardoor ook de graven van Bergh invloed hadden in Wisch. Beide heren hadden een eigen onderkomen nabij Terborg. De twee huizen werden waarschijnlijk pas in 1644 herenigd tot één gebouw; het huidige kasteel Wisch. Vanuit hier bestuurden ze een soort onafhankelijke ministaat bestaande uit de stad Terborg en de kerspelen Silvolde en Varsseveld met de buurschappen. Om het nog ingewikkelder te maken hadden de heren van Wisch ook nog bezittingen in de aangrenzende kerspelen Gendringen, Etten en Doetinchem. Andersom waren er binnen de Bannery van Wisch ook enclaves zoals de heerlijkheid Lichtenberg waar de heer zelf het bestuur en de rechtspraak mocht uitoefenen. Kasteel Schuilenburg viel in de 18^e eeuw rechtstreeks onder de hertogen van Gelre.

Kaart van de Bannerij van Wisch binnen het Graafschap Zutphen uit 1741

Als we in 1720 een wandeling maken rond Silvolde, dan treffen we in de havezate Lichtenberg nog net Hendrik van Laer aan als kasteelheer. Hij overlijdt echter al een jaar later op 40 jarige leeftijd. Door het huwelijk van zijn dochter komt het kasteel spoedig in handen van de familie Van Heeckeren tot Ruurlo. In het jaar 1741 wordt de Lichtenberg als volgt omschreven: 'de heerlijkheid Lichtenberg ligt in een zeer aantrekkelijke landouw tussen de stadjes Anholt en Terborg. Het huis is vrij groot, doch het uiterlijk is niet bijzonder fraai. In de omtrek wordt er veel graan verbouwd en er groeit veel houtgewas. Assueer, baron van Heeckeren tot Ruurlo is tegenwoordig heer van Lichtenberg.' De Lichtenberg was een halsheerlijkheid. Dat wil zeggen dat de heer bevoegd was om recht te spreken over bijvoorbeeld notariële zaken, maar het uitspreken van een doodvonnis was ook zeker mogelijk. De galg van de heerlijkheid stond aan de 'Galgendiek', aan de huidige Lichtenberg

Hendrik van Laer (1680-1721)

Wanneer we de kaart bekijken van de 'hoge heerlijkheid en havesate Lichtenberg' uit 1716, zien we een aantal elementen die ons bekend voorkomen. De driehoek die we tegenwoordig nog steeds zien aan Lange Dijk maakte ooit deel uit van een sterrenbos, een lanenstelsel dat vanuit het huis Lichtenberg alle richtingen uitwaai-erde. Hier is in opdracht van de familie Van Laer rond 1650 een be-
gin meegemaakt.

Ook de route richting de huidige Bult is nagenoeg ongewijzigd. Als je het kasteelterrein vanuit oosten (Kroezenhoek) wilde bereiken dan kwam je eerst uit op een voorhof met gebouwen die een agrarische bestemming hadden. Daarachter lag op een eiland een hoofdhuis dat bestond uit twee geschakelde gebouwen uit verschillende tijdperken.

Er zijn in totaal vier voorstellingen van de Lichtenberg in de 18^e eeuw be-
waard gebleven. De oudste afbeelding is een slordige tekening uit 1701 die gemaakt is vanuit het oosten. Er is een poort te zien met daarnaast een huis dat inderdaad uit twee delen lijkt te bestaan. De bijgebouwen lijken echter niet heel realistisch en proportioneel.

Dominee Van Selms gearresteerd

In de archieven zijn onlangs brieven gevonden over de oorlog. Deze brieven zijn geschreven door ds. Van Selms aan zijn ouders. Hierin schrijft hij over zijn arrestatie nu 80 jaar geleden.

Een gedeelte uit de 1e brief.

Ds. van Selms werd verdacht van connecties met Joden.

Op zondagmorgen 21 mei 1944, een kwartier voor aanvang van de dienst werd hij gearresteerd.

Silvolde, 25 mei 1944

Lieve Vader en Moeder,

U zult er wel erg nieuwsgierig naar zijn om eens een nauwkeurig relaas van de feiten te horen, over wat zich hier dezer dagen heeft afgespeeld. De aanleiding was het volgende: In het begin van Maart was ik in contact gekomen met een joodsche jongen, die ergens in een ander dorp op een boerderij verstopt was. Het gold hier een positief chr. gezin en door dit alles was ook bij hem het verlangen opgekomen christen te worden. Hij wendde zich toen tot mij en ik zei hem na Paschen maar eens terug te komen, omdat ik tot dien geen tijd had. Ik heb echter nooit meer iets van hem gehoord en vermoed dat hij hier uit de buurt weg is.

Ik wilde dit zaakje graag zoo goed mogelijk opknappen en vond het het beste om eens advies te vragen van dr. ten Boom, den zendeling onder Israel. Juist in die dagen hoorde men van verschillende zijden, dat er wel eens brieven geopend werden en het leek mij daarom beter om deze brief niet over de post te versturen, maar aan iemand mee te geven.

Nu zat hier ergens op een boerderij een Amsterdamsche jongen, ook afkomstig uit een volslagen onverschillig milieu. Hij gaf zich uit voor student, die hier verleden jaar gekomen was om wat beter te eten en nu maar rustig hier bleef, zoolang er zoo'n deining in de studentenwereld was. Ook ik heb nooit anders geweten, en ontving hem elken Dinsdag-avond, want ook hij had na aanraking met eenige Oxford-menschen het verlangen gekregen wat meer van de Bijbel te weten. Hem had ik

de huidige kerk en later de pastorie. Hij had het geld al voor een groot deel bij elkaar door o.a. een leienactie te houden (beschilderen van leien, waaraan hij zelf ook met plezier meedeed) en door renteloze leningen uit te schrijven via het kerkbestuur. De leienactie bracht f. 26.000.- op.

Schilderen was zijn ding: in 1981 maakte hij een schilderij gemaakt naar voorbeeld van een foto uit ca 1900 van de entree van Silvolde (zie afbeelding achterkant). Dit schilderij is in 2023 in het bezit van Old Sillevold gekomen. Het werd aangeboden op een rommelmarkt.

De pastoor was in het bezit van een gesloten sportauto. Samen met de toenmalige burgemeester van Dalfsen, de heer Elfers, maakte hij eens een snelle rit op de nabij gelegen A28. De burgemeester mocht rijden. De bijnaam van Frans was "De vliegende pastoor".

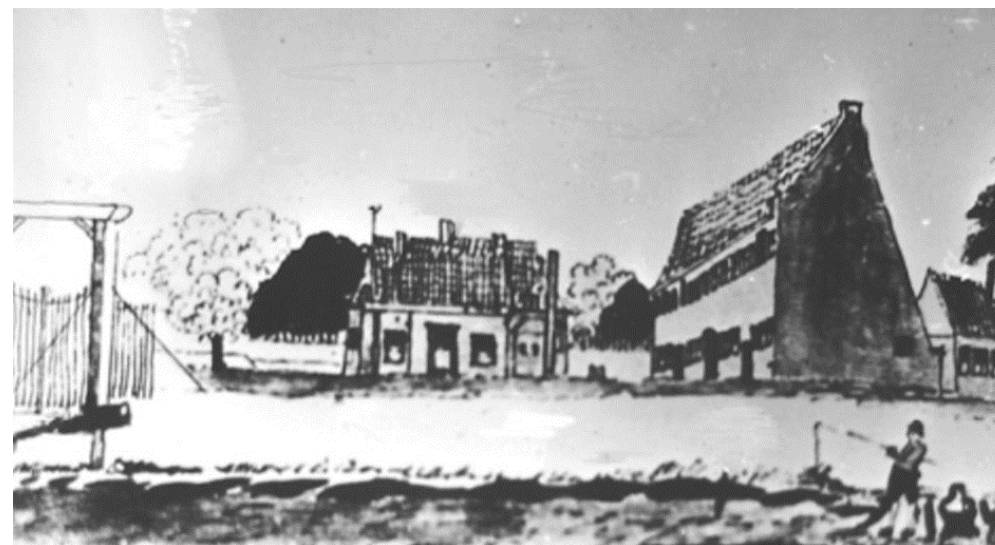
Met dank voor de ontvangen informatie van Joke Wesselink van de Werkgroep Genealogie van de Historische Kring Dalfsen.

Frans Berntsen als kapelaan in Pannerden

Kaart van De Lichtenberg en omgeving uit 1716

Afbeelding van de Lichtenberg uit 1701

Een tweede afbeelding uit 1723 laat een compleet overzicht zien van zowel de havezate (rechts) als de agrarische bijgebouwen (links). De tekenaar Frans Berkhuijs stond met de rug naar Silvolde (noorden) toen hij deze overzichtstekening maakte. Hij is er in geslaagd om een impressie te maken van het voorhof en het huis, maar gelet op de weergave van het woonhuis lijkt deze tekening niet heel realistisch. Vooral de kenmerkende tweedeling van het huis, zien we niet terug in deze afbeelding.

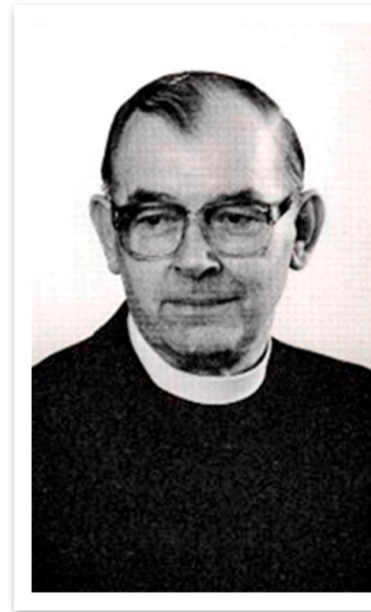
De Lichtenberg getekend door Frans Berkhuijs in 1723 met de rug naar Silvolde

Van de derde afbeelding mogen we aannemen dat deze wel werkelijkheidsgetrouw is. De tekening is in 1742 gemaakt door de bekende topografische tekenaar Jan de Beijer (1703-1780). Aan zijn vakmanschap wordt niet getwijfeld. De in Emmerich woonachtige kunstenaar stond bekend als een kwalitatief goede tekenaar die veel prenten heeft gemaakt van kastelen en stadsgezichten in Oost-Nederland en het Kleefse Land. Op zijn gedetailleerde werk, gemaakt vanuit het zuid-oosten, is duidelijk het karakteristieke 'dubbele woonhuis' te zien.

De vierde voorstelling is de prent die gemaakt is door Jacobus Stellingwerff naar een schets van Maximiliaan de Raadt uit 1720, gemaakt vanuit het oosten. Inmiddels hebben we drie voorbeelden waarmee we het werk van Stellingwerff en de Raadt kunnen vergelijken. Hoewel deze tekening artistiek van veel mindere kwaliteit is dan de prent van De Beijer, zien we wel heel duidelijk het geschakelde huis. Ook komen details als schoorstenen, ramen en het portaal aardig overeen. Maar we zien ook verschillen:

Franciscus Antonius Joannes Maria (Frans) Berntsen (1924-1995)

Geboren 6 augustus 1924 te Silvolde
 Tot priester gewijd te Utrecht 24 juli 1955
 Kapelaan te Pannerden 1955
 Kapelaan te Oldenzaal 1961
 Pastoor te Breedenbroek 1968
 Pastoor te Hoonhorst (gem. Dalfsen) 1987
 Overleden te Zwolle 14 juni 1995
 Begraven te Hoonhorst op 19 juni 1995

Hij was een echte pastoor. Door zijn buitengewone hartelijkheid en gastvrijheid was hij zijn parochianen, in het bijzonder de kinderen en vele anderen zeer nabij. In zijn contacten met zieken en bejaarden heeft hij velen kunnen bemoedigen. Een maand voor zijn 40-jarig priesterjubiläum is de pastoor overleden, hij was al geruime tijd ziek.

In 1987 werd hij te Hoonhorst in een open landauer ingehaald. Onder zijn leiding werd de kerk al na 25 jaar volledig gerestaureerd, ook de pastorie kreeg een grote opknapping. Juist in het jaar dat de parochie 250 jaar bestond moest hij afscheid nemen van zijn zo dierbare parochie.

Hij woonde met zijn zus Grada op de pastorie in Hoonhorst. De kinderen uit de buurt noemden haar Tante Grada. Vóór haar baan als huishoudster in Hoonhorst was zij medewerkster bij een notariskantoor in Silvolde. Na het overlijden van Frans ging Grada terug naar Silvolde waar zij in het bejaardenhuis ging wonen. Hier is zij in 1999 op 88 jarige leeftijd overleden.

Frans was een groot organisator, verantwoordelijk voor de restauratie van

diensttijd; wie kon er immers in die tijd zeggen dat hij met de Oranjes op buitenlandse missie is geweest. Bij zijn overlijden op 12 november 1906 was zijn staat van dienst in de krijgsmacht nog niet vergeten. In verschillende dagbladen werd er melding gemaakt van het volgende: 'te Silvolde is de oud-strijder D.J. Beenen op 94-jarigen ouderdom overleden. Hij was drager van het Metalen Kruis en één der weinige nog levende oud-strijders van 1830'.

Boerderij Keurntjes Stede

Bronnen:

- De Tiendagse Veldtocht, 2 tot 12 augustus 1831. Een relativering na anderhalve eeuw. W. Walthuis, brigade generaal der infanterie, 1981.
- Losgemaakt uit de verdrinking. Opiniejournalistiek ronde scheiding van Noord en Zuid 1828-1832. Hoofdstuk 11 De Tiendaags Veldtocht in augustus 1831,

- blz. 219 t/m 227. C.J.M. Breunese, 2014.
- Boxtel en Brabant ten tijde van de afscheiding van België 1830-1839, blz. 3 t/m 7. Ruud van Nooijen, 2016.
- Geschiedenis van de lage landen deel 4, blz. 165 t/m 170. Jaap ter Haar, Uitgeverij Unieboek, 1971.
- De Kroezenhoek, I-j zölt der maor wonen ! blz. 166. Stichting De Kroezenhoek, 2006.
- Nationaal Archief. Stamboeken 94-114, 13^e afdeling infanterie 1819-1939.
- Nationaal Militair Museum: nmm.nl
- Old Sillevold: oldsillevald.nl Silvoldse Boerderijen, Frans Winkels.
- HAS archief.
- Opregte Haarlemsche Courant, 13 augustus 1831.
- Het Vaderland, 19 november 1906.
- Nieuws van de dag, 20 november 1906.
- Wikipedia.
- My Heritage stambomen.
- Openarch.nl

in 1720 lijkt het eiland waarop de havezate stond nog een stuk groter. Ook zien we op de tekening van Stellingwerff en de Raadt nog een paar bijgebouwen die op de prent van De Beijer niet zichtbaar zijn.

Prent van de Lichtenberg gemaakt door Jan de Beijer in 1742

De Lichtenberg van Stellingwerff naar De Raadt uit 1720

A' Eijnd den Lichtenberg bij t' Swijs Uth. behorende t' vromen Jeeie als een vrom bierckhijge, den heer van Liden.

Lopend vanaf de Lichtenberg richting het dorpje Silvolde ziet de 18^e eeuw aan de linkerkant de uitgestrekte groene IJsselweiden. Aan de rechterzijde wordt het beeld van het nog omvangrijke Silvoldse buitengebied gedomineerd door hoge rivierduinen en kleine landbouwpercelen afgewisseld met loofhout. Op de Silvoldse akkers worden in de 18^e eeuw vooral rogge, aardappelen en tabak verbouwd. Roggebrood en aardappelen waren voor de meeste Silvoldenaren in die tijd dagelijkse kost. Vooral de 'exotische' aardappel maakte een snelle opmars in de 18^e eeuw. Door de hoge calorische waarde bleek dit van oorsprong Amerikaanse gewas uitstekend geschikt als volksvoedsel, ook al was het qua voedingswaarde inferieur aan onze inheemse pastinaken, koolsoorten en erwten. Je zou kunnen zeggen dat door de introductie van de aardappel als volksvoedsel de 'McDonaldisering' reeds in gang was gezet.

In het kielzog van de aardappel werd ook de tabaksplant vanuit de 'Nieuwe Wereld' geïntroduceerd in Europa. Ook op de Silvoldse bodem gedijde dit gewas uitstekend. In een tijd dat het roken, pruimen en snuiven van tabak nog als heilzaam en stimulerend werd beschouwd, waren er in 1795 in het dorp Silvolde maar liefst 5 tabaksplanters actief, te weten: Hermanus Kuiperij, Reint Heuvelds, Garrit Jan Kremer, Gerrit Leijen en Jan Gosselink. Ondanks forse investeringen in schuren om de tabaksbladeren te laten drogen, kon er in de 18^e eeuw een goede boterham verdiend worden met de verbouw van tabak. De tabakscultuur heeft zich in sommige delen van Gelderland nog tot ver in 19^e eeuw kunnen handhaven. Daarna kregen de tabaksplanters in toenemende mate concurrentie van grootschalige plantages in Suriname die een betere kwaliteit tabak voortbrachten.

In de 18^e eeuw was er in Silvolde nog veel loofhout aanwezig. Dit zou wel dra veranderen. Door de komst van de ijzerhutten van Olmius in Gaanderen (vanaf 1689) en Diepenbroek en Reigers in Ulft (vanaf 1754) was er veel houtskool nodig voor de hoogovens. Veel mensen in onze regio verdiende er hun geld mee. In het boek 'Vaderlandsche bibliotheek van wetenschappen, kunst en smaak' uit 1789 wordt daarover het volgende geschreven: 'wij kunnen er dus alleen van zeggen, dat onze inlandsche houtskolen, vnl. gebrand worden, in de kerspelen Varsseveld, Silvolde, Gander, Bredendroek gelegen in het Graafschap Zutphen, uit berken-beuken-barsten en elzenhout, en dat dezelve met wagens en schepen van daar vervoerd, in die streek, veel tot het bestaan der opgezetenen toebrengt.'

op 13 augustus door de straten van Leuven. Naar verluidt werden de Leuvenaars enthousiast begroet door de joviale Willem, Frederik gedroeg zich wat gereserveerder. Ze dronken bier in een lokale herberg, aten bij de weduwe Van Velthem en vertrokken nog dezelfde avond naar Tienen.

De daaropvolgende dagen bliezen de Nederlandse legereenheden de aftocht. De helden van de Tiendaagse Veldocht werden bij hun terugkeer in het vaderland als overwinnaars begroet. Op 20 augustus betuigde koning Willem I in Eindhoven nog eenmaal zijn dank aan alle soldaten. De in Hasselt buitgemaakte kanonnen werden omgesmolten om iedere deelnemer aan de oorlogshandelingen van 1830 en 1831 een eervolle onderscheiding te geven. Derk Jan Beenen ontving zijn 'Metalen Kruis' op 5 april 1832. Hij was op dat moment als militair nog steeds gestationeerd in Den Bosch. In 1834 werd zijn eenheid verplaatst naar Maastricht. Derk Jan Beenen zal nog tot 1839 onder de wapenen staan. In dat jaar zal hij 'als zoodanig voor meer dan zes maanden met onbetaald verlof' gaan en niet meer terugkeren in de krijgsmacht.

Het Metalen Kruis

Er braken rustiger tijden aan voor Derk Jan Beenen. De oorlogsveteraan, die inmiddels 27 jaar was, keerde terug naar Silvolde en trouwde op 29 april 1839 met de 15 jaar oudere Johanna Loovinck. Ze gingen wonen op Keurntjes Stede, een boerderijtje in de punt tussen de Oude Dinxperloseweg en De Bult (ter hoogte van Oude Dinxperloseweg 62). Johanna

Loovinck woonde daar waarschijnlijk nog met Willem Kroese, de tweede echtgenoot van haar moeder Grietje Bisselingh, die kleermaker was. Derk Jan Beenen, die dit vak thuis met paplepel kreeg ingegoten, was daarmee een goede partij voor haar. Ook hij zou voortaan de kost verdienen als kleermaker. Op 12 september 1840 werden Derk Jan en Johanna de trotse ouders van dochter Gerritjen Beenen. De voormalige avonturier in het leger van de prins bleef de rest van z'n lange leven wonen op het vertrouwde stekje Keurntjes Stede. Hij kon terugkijken op een bijzondere

dag zou bezetten. De Belgische staf ging met die eis akkoord. Desondanks duurde het uren voordat alle gevechtseenheden op de hoogte waren. In en om Leuven vonden nog talrijke beschietingen plaats die aan velen het leven kostte.

De slag bij Boutersem van Nicolaas Pieneman. Het paard van de prins van Oranje wordt dodelijk getroffen door een kogel.

Toen na de wapenstilstand op 12 augustus de kruitdampen waren opgetrokken, paradeerden de Nederlandse troepen Leuven binnen. Waarom gaan we niet verder, vroegen de soldaten zich af? Slechts met grote moeite kon prins Frederik zijn manschappen in toom houden. De prins van Oranje hadden hun doel bereikt. Ze hadden betere voorwaarden kunnen afdwingen bij de grote mogendheden en een confrontatie met een grote Franse legermacht was voorkomen. Alleen hun vader koning Willem I bleef tot het einde van zijn koningschap verbitterd over de Belgische kwestie. Pas in 1839 zou Nederland de Belgische soevereiniteit erkennen. Tevreden liepen kroonprins Willem en zijn broer Frederik

We naderen inmiddels het 18^e eeuwse dorpscentrum van Silvolde. Op basis van de informatie uit 'Het vaderlandsch woordenboek' uit 1795 zijn onze verwachtingen van het dorpje niet heel hoog gespannen: 'Zilvolde, een dorp in het Zutfensche Kwartier der Provincie van Gelderland, in de, dus genaamde, Hoogheid en Bannerij van Wisch. Het plaatsje, hoewel van weinig aanzien, heeft, nogthans, eene eigen Gereformeerde Kerk, die met een fraai orgel pronkt, en door haaren eigen leeraar wordt bediend.'

Als we echter de tekening van 't dorp Silvolden van Stellingwerff naar De Raadt uit 1720 bekijken, dan zien we een vriendelijk dorpje dat zich nog nimmer van deze kant heeft laten zien. Waarschijnlijk maakte tekenaar Maximiliaan de Raadt zijn schetsen ter hoogte van de huidige Bluemersmavo. Vanaf dit hoge punt had hij een mooi panoramisch uitzicht over het dorp. Uiterst links zien we een fraai herenhuis dat zonder twijfel de oude wheme' of oude pastorie moet voorstellen. Op dezelfde plaats is later de pastorie van de Nederlands Hervormde kerk herbouwd. Verder zien we een zevental huisjes langs onze huidige Uiftseweg. De bouwstijl van deze boerderijtjes doet inderdaad denken aan het fraaie witte huisje dat er nog steeds staat (Uiftseweg 13). Verder zien we uiteraard de statige oude Mauritiuskerk met naaldspits en een soort van dorpskern vanaf de huidige Kerkenstraat.

't dorp Silvolden in de hoogheijt Wisch door Stellingwerff naar De Raadt

Volgens de aantekeningen van rentmeester Tengbergen uit 1747 was de hoge zandige grond nabij het dorp al sinds mensenheugenis het domein van de Schuilenburgse schaapskudde. Ook konden de bewoners van Silvolde de grond gebruiken om vlas en hooi te drogen en linnen te bleken. In het deel van Silvolde dat in vroegere eeuwen in bezit was van de Silvoldse pastorie of wheme zouden voor 1740 acht huizen hebben gestaan. Als we dit vergelijken met de zeven huisjes die we op de tekening tellen, dan komt dit heel aardig overeen. Ter hoogte van de voormalige Jacintha kleuterschool zien we op de tekening van Stellingwerff naar De Raadt een dubbele woning. Hier was in de 18^e eeuw de herberg, brouwerij/stokerij en kruidenierswinkel van Wessel Wolters gevestigd. Vanaf 1725 nam de familie Gras de zaak over onder de naam herberg 'De Swaan'. Het was een beruchte kroeg waar geregeld vechtpartijen en steekincidenten plaatsvonden. Ook hielden ze zich in 'De Swaan' niet aan de zondagsheiliging. In 1750 voelde de drost zich weer eens genoodzaakt om in te grijpen nadat de kastelein 'verscheidene mensen met genever en bier tot dronkens toe beschonken heeft...'

In de oude Mauritiuskerk zwaaide dominee Van Raey de scepter van 1715 tot 1747. Hij zal trots geweest zijn op het bijzondere orgel in de kerk. Ook toen was het gebouw al uitgerust met een fraaie preekstoel en de unieke herenbank, bedoeld voor de hooggeplaatste kerkgangers van de Lichtenberg. Van de katholieken heeft Van Raey nog niet veel te duchten. Hoewel getalsmatig al in de meerderheid kerkten de katholieken in Terborg of op een onbekende locatie in een schuurkerk. In 1756 bouwden de katholieken in Silvolde hun eigen houten 'kerkhuis' op dezelfde locatie waar de huidige (voormalige) katholieke kerk staat. Omdat de Nederduitse Gereformeerde kerk in de Republiek de staatskerk was, was het voor de katholieken niet toegestaan om kerken te bouwen. De katholieke eredienst werd alleen gedoogd als deze werd gehouden in een gebouw dat er uitzag als een gewoon huis.

Op de tekening van Stellingwerff naar de Raadt van 'de kerk te Silvolden' uit 1720, herkennen we de markante toren, het oude lage middenschip en het verhoogde koor. De spitse toren zal pas enige decennia later

De Oprechte Haarlemsche Courant berichtte het volgende: "bij het optrekken tegen Curingen heeft Z.K.H. zich met prins Frederik aan het hoofd der 3de divisie bevonden." Na enige oponthoud in de buurt van Kuringen, kon het regiment probleemloos doorstoten richting Hasselt. Het Maasleger trok zich massaal terug. Boze tongen aan Belgische zijde meenden dat kroonprins Willem een deal had gesloten met de Belgische generaal Daine. Daar was wel wat voor te zeggen; Daine had in het verleden altijd aan de zijde van de prins van Oranje gevochten en de onderlinge verstandhouding was altijd goed geweest.

Op 9 augustus was het rustig aan het front. Het 3^e regiment verplaatste zich naar Sint-Truiden. Ook de prins van Oranje verplaatste zijn hoofdkwartier naar die plaats. De legerleiding was druk in de weer om de vervolgstategie te bepalen. Het was inmiddels wel duidelijk dat de internationale grootmachten de Tiendaagse Veldtocht scherp veroordeelden. Koning Willem I wenste echter nog niet toe te geven aan de internationale druk om akkoord te gaan met een wapenstilstand. Op 10 augustus vertrok het 3^e regiment richting Tienen waar op dat moment al het 2^e regiment verbleef. Inmiddels waren er al Franse troepen onderweg om de Belgen te steunen, dus het was van groot belang dat de Nederlanders de strijd met het bij Leuven gelegen Belgische Scheldeleger zo snel mogelijk wonnen.

Op weg naar Leuven vond er bij Boutersem op 11 augustus een confrontatie plaats tussen Belgische Scheldeleger en de Nederlandse troepen. De Belgische koning Leopold en de prins van Oranje gaven persoonlijk leiding aan hun legeronderdelen. Het was geen voorhoedegevecht maar meer een ontmoeting van beide legers op het slagveld. Om een frontale aanval met veel bloedvergieten te voorkomen, maakte kroonprins Willem al snel een omtrekkende beweging. De situatie werd even precair als tijdens een overleg met officieren het paard van de kroonprins dodelijk wordt getroffen door een kogel. Het dier en berijder stortten ter aarde, maar de prins was niet gewond en kon de strijd op het paard van zijn adjudant vervolgen. Ondertussen betraden een troep ruiters met witte vlag het strijdtoneel, die namens Britse en Franse gezanten een staakt-het-vuren wilden afdwingen. Nederland stemde in op voorwaarde dat de Belgen Leuven zouden ontruimen en dat het Nederlandse leger de stad één

De volgende dag, 7 augustus, was de dag van de waarheid voor Derk Jan Beenen. Nu de wig tussen beide Belgische legers groot genoeg was, begon de tweede fase van de strijd. De verkenners, die een dag eerder ook al aan het front in Houthalen stonden, stuitten bij het dorpje Kuringen op de voorhoede van het Maasleger van Daine. Commandant Walraven Elias Johan baron Van Balveren kon nog net op tijd het aanmarcherende 3^e regiment infanterie waarschuwen zodat ze zich bij het plaatsje Kermt konden organiseren en opstellen. Dit was de opmaat tot wat achteraf de bloedigste slag van de Tiendaagse Veldtocht zou worden. Verrassend genoeg wisten de Belgen in ondertal de slag te winnen. Tegen de avond slaagde het Maasleger van Daine erin om de Nederlanders uit Kermt te verdrijven. Derk Jan Beenen en zijn strijdmakers trokken zich terug richting Diest, waar op dat moment ook het 2^e regiment gelegerd was. 's Avonds werd de balans opgemaakt bij het 3^e regiment: er waren 25 doden, 139 gewonden en 31 vermisten.

De slag bij Kermt, schilderij van A. von Geusau.

Na de kater van Kermt stuurde de legerleiding op 8 augustus het 3^e regiment vanuit Diest weer op pad richting Kuringen. Het moet een bijzondere dag zijn geweest voor Derk Jan Beenen en zijn kameraden.

worden vervangen door een Toscaanse koepel. Als we kritisch naar de afbeelding kijken dan lijken de verhoudingen niet te kloppen. Vooral als we bestuderen hoe het middenschip is getekend ten opzichte van het koor, dan ziet het er een beetje knullig uit.

De kerk te Silvolden, Noort West te zien door Stellingwerff naar De Raadt

Bovendien kloppen ook de aangebrachte schaduwen niet als we ervan uit mogen gaan dat de kerk vanuit het noordwesten is getekend. De zon schijnt immers nooit vanuit het noorden! Ogenschijnlijk had het kerkgebouw in de 18^e eeuw nog veel aanbousels. Dat zou kunnen kloppen, omdat bekend is dat de kerk al in 1670 ruimte tekort kwam. Er was vooral behoefte aan een schoollokaal en een knekelhuisje. De bouw van het schoollokaal en het knekelhuisje zijn in de kerkelijke administratie genoteerd alsof het om drie afzonderlijke gebouwen ging... Via het smalle paadje vervolgen we onze wandeling door het 18^e eeuwse Silvolde richting de Marktstraat. Aan de rechterhand zal over een aantal

jaren bierbrouwer Lubbers neerstrijken op het plekje waar nu de Silvolde Markt is. Het Lubbersbier was in die dagen een bekend, maar niet heel toegankelijk bruin biertje, zonder koolzuur en met een alcoholpercentage van 15 procent. Mij lijkt de bananenmelk die de familie Lubbers tegenwoordig op de Migchelt 'brouwt' veel smakelijker! Het huis en de bedrijfsruimten van Lubbers stonden op het 'eiland' waar de weg zich opsplijste in tweeën. Helaas is dit historische element bij de laatste reconstructies van de Markt gesneuveld om plaats te maken voor die lelijke roestbruine plantenbakken.

Als we links de Marktstraat opdraaien, zien we meteen aan de rechterkant de armenhuizen van het Silvolde gasthuis. Het gasthuis of de provisorie van Silvolde kent een lange geschiedenis. Deze stichting, opgericht in de 14^e eeuw door de heren van Wisch, stelde zich ten doel om arme inwoners bij te staan van de wieg tot het graf. Je zou het kunnen vergelijken met een soort sociale dienst die, vergeleken met onze huidige tijd, verrassend veel maatwerk kon bieden. Uit de pachtinkomsten van de stichting werden o.a. bekostigd: de min of vroedvrouw, het schoolgeld voor arme gezinnen of de rekening van de dokter-chirurgijn. Daarnaast stelde de stichting goederen in natura ter beschikking zoals: extra voedsel, kleding, brandhout en doodsdommen. Bovendien heeft deze liefdadigheidsinstelling tot in het nabije verleden een tweetal woningen in bezit gehad waar armlastige gezinnen opgevangen konden worden. De Silvolde schoolmeesters waren in de 18^e eeuw de beheerders van de provisorie. Eens per jaar moesten ze ten overstaan van de heren van Wisch en de drost de rekening indienen ter verantwoording.

We lopen verder de Marktstraat af. Als we 1720 als ijkpunt nemen, weten we dankzij het fenomenale onderzoek van wijlen Frans Winkels dat we achtereenvolgens langs de huizen komen van Willem ten Brinck, Hermen Wechorst, Hendrick Lemmering, Jan Nelis en Lutjen van Grol totdat we voor de deur staan bij Lucas Wildenbeest. Op deze plek waar 110.000 dagen later nog steeds de familie Wildenbeest woont, installeerde Abraham de Haen zich in 1731 om een ets te maken van het 'achterdorp' van Silvolde. Van Abraham de Haen is bekend dat hij realistisch te werk ging, we mogen ervan uitgaan dat zijn weergave van de Marktstraat conform

plaats die ze op 4 augustus zouden bereiken. Per vergissing nam het voorhoedebataljon op 5 augustus de kortste weg naar Beringen. Onbedoeld raakten ze daardoor voor op de flankdekking. Ze verrasten daarmee een groep Belgische soldaten die bezig waren om kermis te vieren. De organisatie bij het bataljon was desondanks voortreffelijk, waardoor het geen moment in de problemen kwam tegen de vluchtende kermisgangers.

Hoewel de troepen nog niet echt vermoeid waren, besloten de opperbevelhebbers om op 6 augustus een rustdag in te lassen. Het 3^e regiment infanterie bivakkeerde op dat moment in Beringen. Daarentegen moesten de collega's van de reserve divisie vol aan de bak. Zij werden naar voren gestuurd en kregen de opdracht zich op te maken voor een aanval op het Maasleger van generaal Nicolas Joseph Daine die met zijn eenheden was gelegerd in de omgeving van Hasselt. Bij het dorpje Houthalen vond het eerste serieuze gevecht plaats. Bij de reserve divisie waren 16 doden te betreuren en er raakten 78 soldaten gewond. Daine was in de veronderstelling dat hij tegen twee volledige regimenten stond en besloot daarom te wachten op versterking van extra mankrachten. De reserve divisie verplaatste zich vervolgens richting Beringen om zich aan te sluiten bij de strijdmakkers van het 3^e regiment.

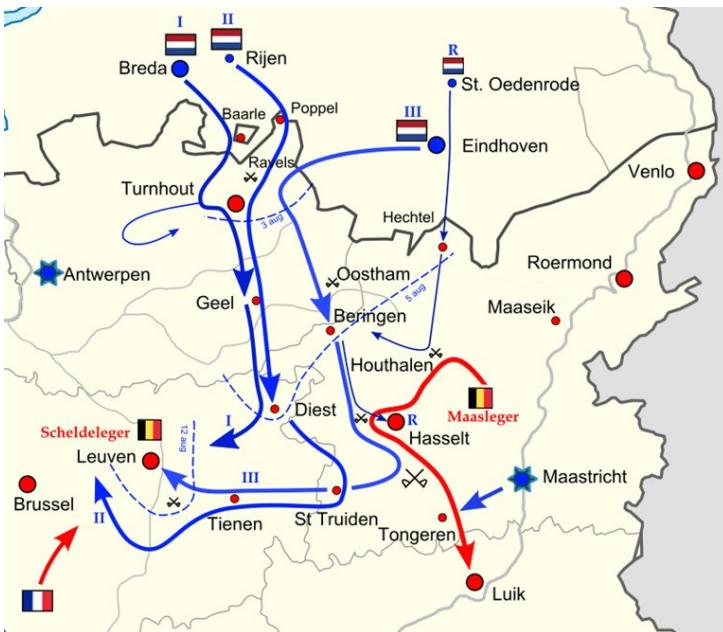

Impressie van de slag bij Houthalen uitgevoerd door de reserve-divisie van luitenant-generaal Gijsbert Martinus Cort Heyligers.

Schilderij van Jan Hoyneck van Papendrecht

werd. De prins van Oranje vogelde samen met zijn staf een tactiek uit die erop gericht was om een wig te drijven tussen het Belgische Schelde- en Maasleger. De drie regimenten zouden tussen Turnhout en Arendonk de grens passeren waarna de centraal gelegen steden Diest, Leuven en tenslotte Brussel ingenomen konden worden. Oostelijk van Eindhoven vertrok een reserve divisie onder leiding van luitenant-generaal Gijsbert Martinus Cort Heyligers die voor enige afleiding moest zorgen in Belgisch Limburg.

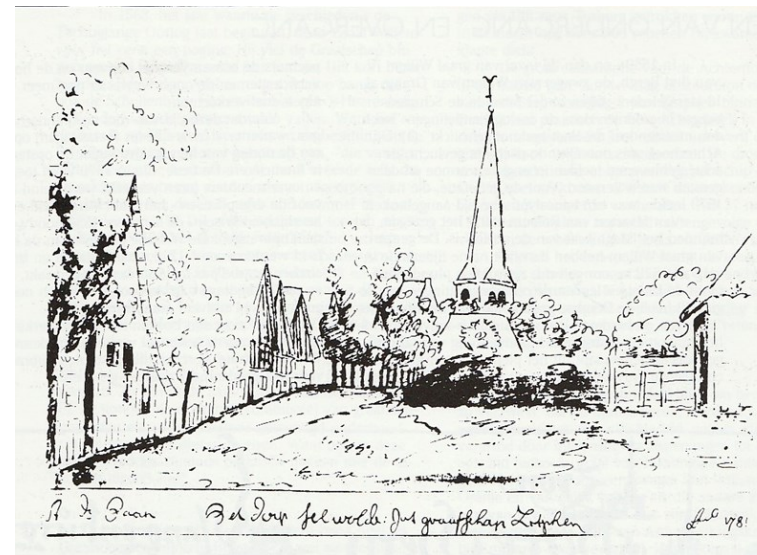
In de vroege ochtend van 2 augustus 1831 marcheerde het 3^e regiment infanterie van Derk Jan Beenen richting Bergeijk, De Witrijt, Postel en Arendonk. De divisie legde op die eerste dag niet meer dan 15 kilometer af, voornamelijk (met een grote lus) over Nederlands grondgebied. De voorste eenheden gingen aarzelend voorwaarts omdat er geen cavalerie vooruit gezonden was om de situatie te verkennen. Van de Belgen hadden ze die eerste dagen van de veldtocht niet veel te duchten.

Getalsmatig konden ze rekenen op een behoorlijk leger maar ze waren slecht voorbereid. Door de successen in oktober 1830 en de internationale steun dacht de Belgische legerleiding dat die Ollanders het wel uit hun hoofd zouden laten om tot een aanval over te gaan.

Op 3 augustus hield het regiment van Derk Jan Beenen zich op in de omgeving van Arendonk en Retie. Van een krachtmeting met de Belgen was nog geen sprake. Langzaam trokken ze verder in de richting van Mol, de

de werkelijkheid was. Inmiddels weten we wel dat de romantische tekening die we als een afgeleide van het werk van De Haen mogen beschouwen, een 19^e eeuwse reproductie is die mag worden toegeschreven aan de tekenaar Jacobus Cornelis Wendel.

Ets van Abraham de Haen uit 1731. Er lijkt te staan 1781, maar dat klopt niet. Abraham de Haen leefde van 1707 tot 1748.

Tekening van Jacobus Cornelis Wendel uit 1852

Kaart van Tengbergen uit 1747

Tenslotte maken we nog even een uitstapje naar kasteel Schuilenburg. We volgen de kaart van Tengbergen uit 1747 en nemen op de Paasberglaan de afslag richting het kasteel. Van het slot Schuilenburg zijn verschillende afbeeldingen bekend, maar vanaf de tekening uit 1548/1549 tot aan de ingrijpende verbouwing tot landhuis in het begin van de 19^e eeuw weten we niet precies hoe het kasteel er heeft uitgezien. In die tijd was kasteel Schuilenburg met het ruime erbij behorende

bezit Gelders domeingood,

beheerd door de Gelderse Rekenkamer met aan het hoofd een rentmeester uit het geslacht Tengbergen. Op 3 mei 1605 krijgt de stadhouder van Zutphen de opdracht om met huislieden uit de naburige dorpen de resten en wallen van het slot Schuilenburg te slechten en de grachten te dempen, zodat de vijand er geen verdere schade aan kon toebrengen. Wat er daarna van Schuilenburg nog over was, is altijd in nevelen gehuld gebleven... We mogen het gerust een ontdekking noemen dat we in de collectie Stellingwerff nog een kasteel te 'Zilvolden bij Burg' hebben gevonden. Het werk dat gebaseerd is op een schets uit 1646 van de tekenaar Ten Have moet onmiskenbaar kasteel Schuilenburg zijn! Net als bij de schetsen van De Raadt, maakte Stellingwerff er (veel) later zijn eigen interpretatie van. Of deze afbeelding een betrouwbare weergave is van het slot Schuilenburg zullen we nooit weten, maar ik ben hoe dan ook een voorstander van herbouw van dit indrukwekkende kasteel op de oorspronkelijk locatie.

Ondertussen had koning Willem I geprobeerd om in het buitenland steun te zoeken om zijn machtspositie in de zuidelijke provincies weer te herstellen. Tot zijn verbijstering kozen de grote mogendheden, onder aanvoering van Frankrijk, echter partij voor de Belgen. Nederland moest genoeg nemen met de grenzen zoals die in 1790 waren vastgelegd. Wel mocht het Luxemburg houden en moest de nieuwe staat België de helft van de staatsschuld overnemen. Nederland ging schoorvoetend akkoord maar de Belgen, die inmiddels Leopold van Saksen-Coburg hadden gekozen als koning, weigerden akkoord te gaan met de regeling over de staatsschuld. Toen de grootmachten vervolgens een verdere versoepeling voorstelden, waren voor koning Willem I de rapen gaar. Hij besloot zijn leger naar de grens te sturen om voorbereidingen te treffen voor een strijd die de geschiedenis in zou gaan als de Tiendaagse Veldtocht.

Adriaan Frans Meijer

In Den Bosch zijn Derk Jan Beenen en zijn kameraden in de voorbije maanden klaargestoomd om zo nodig ingezet te worden als frontsoldaat. In de loop van juni 1831 werd het voor de manschappen steeds duidelijker dat Noord-Nederland tot actie zou overgaan. De 13^e afdeling infanterie, waar Beenen deel van uitmaakte, ging samen met een eenheid Groningse en Friese schutters, Leidse vrijwillige jagers en een reserve bataljon infanterie op in de 1^e brigade van het 3^e regiment infanterie. Het regiment stond onder leiding van luitenant-generaal Adriaan Frans Meijer, een oude rot in het vak die in het Staatse leger nog tegen de patriotten had gevochten.

De brigade werd aangevoerd door de Duitse kolonel Friedrich Stoecker.

Het 3^e regiment infanterie verzamelde zich op de Woenselse Heide bij Eindhoven. Daar werden de troepen op 26 juli 1831 geïnspecteerd door de koning. Drie dagen later benoemde Willem I, op voorstel van zijn zoon prins Frederik, kroonprins Willem (de latere koning Willem II) tot opperbevelhebber. Het moreel onder de manschappen kreeg een geweldige oppepper toen ze hoorden dat de 'held van Waterloo' hun hoogste leider

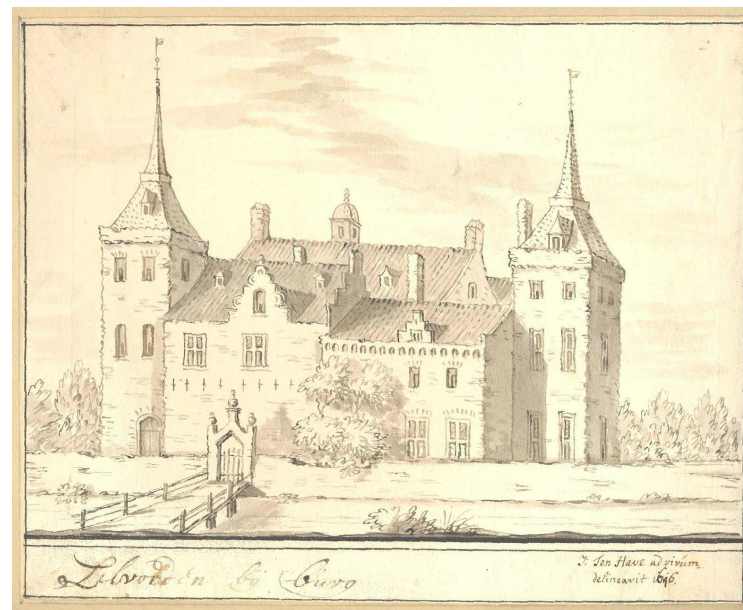
kraag. Verder waren er rode accenten te zien op de schouders en mouwen. De uitrusting werd megedragen in een rugzak die met behulp van twee gekruiste witte riemen over het uniform werd bevestigd. De

blauwe broek had een witte bies en op het hoofd droeg men een zogeheten sjako. Daarnaast kreeg iedere soldaat een grijze overjas mee. De grondtroepen in het Nederlandse leger werden in deze tijd uitgerust met een zogenaamde snaphaan, een verbeterde versie van een musket. Een vuursteen veroorzaakte in dit wapen een kleine vonkenregen die het kruit deed exploderen, waarna de loden kogel werd afgevuurd. Erg gebruiksvriendelijk was de snaphaan niet. Veel soldaten waren nauwelijks langer dan hun geweer en de lichtste variant woog al snel vier kilo. Omdat de wapens vrij onnauwkeurig en onbetrouwbaar waren bij vochtig weer, was het noodzakelijk dat er in formatie

werd geschoten. Salvo's moesten ervoor zorgen dat de soldaten gelijktijdig vuurden. Eenmaal geschoten hing er een intense walm van kruitdampen boven het slagveld, waardoor de vijand een poosje niet zichtbaar was. Omdat het enige tijd vergde om het wapen te laden, kon een geoffende schutter slechts vier keer per minuut een schot lossen. Met een snaphaan kon je doelen raken tot ongeveer 60 meter.

Het jaar 1831 werd ingeluid met een daverende knal. Op 5 februari dreef een Noord-Nederlandse kanonneerboot in stormachtig weer richting de Scheldekade in Antwerpen. Een woedende menigte dreigde daar het schip te betreden, waarna commandant Jan van Speijk volgens de overlevering de legendarische woorden sprak: 'dan maar liever de lucht in'. Hij liep vervolgens richting het laadruim en bracht de voorraad buskruit tot ontploffing. Deze daad van 'vaderlandsliefde' kostte hemzelf en 25 anderen het leven. Het leverde hem in het noorden wel een heldenstatus en een praalgraf in de Nieuwe Kerk op.

Bronvermelding:

<https://research.rkd.nl/>

<http://www.historischetopografie.nl/>

-Wikipedia

-Gelderland als Nederlands gewest, deel 3. Redactie: Dolly Verhoeven, Maarten Gubbels en Michel Melenhorst. Boom geschiedenis 2022.

Hoofdstuk 4, blz.231 t/m 236.

-Beschrijving beschermd monument De Lichtenberg, J. Westerman, Gelders Genootschap, sector cultuurhistorie 2009.

-Met het oog op Silvolde, H.J.L. Kolks en B.J. Dorrestijn.

De IJsselstroom 1988. Blz. 36, 39, 50 en 51, 58 t/m 61 en 77.

-Bloemlezing uit de historie der gemeenten Aalten, Wisch en Dinxperlo, D.W. Kobes. De Boer, 1966. Blz. 71 t/m 79.

-Historisch boekje Silvolde, D.W Kobes. Fabudo 1969. Blz. 13, 35 en 36.

<https://www.geldersarchief.nl/>

<https://geheugen.delpher.nl/>

-Het dorp Silvolde in 17^e+18^e eeuw, Frans Winkels. Bulletin Old Sillevold 2004-1, blz. 4 t/m 24.

-De Markstraat en zijn bewoners in de 16^e, 17^e en begin 19^e eeuw, Frans Winkels. Bulletin Old Sillevold 2009-1, blz. 6 t/m 20.

-De Markt en de bierbrouwerij Lubbers, Wim Veenhuizen.

Bulletin Old Sillevold 2016-2, blz. 8.

Ds. A.G.H. Kroneman schreef: Drama Rees 1944-1945

Bernard Dorrestijn

In het Bulletin Voorjaar 2015 plaatsten we het verslag van een geestelijke verzorger van de N.H. Kerk over het Kamp Rees, maar de ondertekening konden we niet goed lezen: we lazen: A.G.H. Bre..... Navraag bij de landelijke kerk leverde helaas niets op. Maar uit onverwachte hoek is het raadsel nu toch opgelost. Onlangs benaderde mevr. Ina Brethouwer van het 'Nationaal Onderduikmuseum' te Aalten André Tangelder met de vraag of wij de originele brief nog in ons archief hadden of op konden sporen.

De brief was destijds in het bezit van de heer Paul Koolenbrander te Megchelen, die in 1944-45 door de bezetter was opgedragen de precieze administratie van de dwangarbeiders bij te houden, hetgeen een lastig en gevaarlijk karwei was. In ieder geval kwam hij zodoende ook in contact met de geestelijk verzorgers van de Nederlands Hervormde Kerk en van de Katholieke Kerk.

Broer Theo Koolenbrander wist van het bestaan van de brief bij de echtgenote van z'n ruim vóór 2015 overleden broer Paul, en kreeg deze ter beschikking voor publicatie, en aldus geschiedde, met de helaas manke ondertekening!

Onlangs schreef mevr. Brethouwer ons, dat nog dit jaar door het Nationaal Onderduikmuseum een boek met de titel 'Dr. Johannes der Weduwen, arts van het verzet' wordt uitgegeven, waarin de naam van de schrijver van het verslag volledig genoteerd staat, namelijk:

A.G.H. Kroneman. Genoemde Kroneman was predikant van de N.H. gemeente te Westervoort, maar moest na de 'Slag om Arnhem' evacuéren en vond toen met zijn gezin (echtbaar en twee dochters) onderdak bij zijn collega, dominee J.A. Visser, op de pastorie te Lathum. Mevr. Brethouwer ontdekte bij haar onderzoek dat ds. Kroneman destijds voor deze taak benoemd was door het regionaal bestuur van de Ned. Herv. Kerk, de Classis te Zutphen.

gehuwd met Gerretjen Spork. Na haar overlijden hertrouwde hij in 1802 met Geertruid Kempen. Deze dochter van Derk Kempen en Theodora Oostendorp is in 1779 geboren op het goed 'De Kempen' dat we tegenwoordig beter kennen als 'De Grote Pothof' (Kapelweg 3). Het echtbaar kreeg 6 kinderen onder wie zoon Derk Jan die op 11 maart 1812 ter wereld kwam.

Boerderij 'De Prins'. De herkomst van de naam 'De Prins' was ons nooit duidelijk. Met dit artikel in gedachte, lijkt het aannemelijk dat de naam 'De Prins' een soort eerbetoon is geweest aan de prins van Oranje voor wat hij heeft betekend in de Tiendaagse Veldtocht.

In Nederland was het vanaf 1810 gebruikelijk dat jongens rond hun 20^e verjaardag konden worden opgeroepen om hun militaire dienstplicht te vervullen. Door middel van loting werd bepaald wie in dienst moest. Vanwege de aanhoudende spanningen in het koninkrijk en de massale desertie van Zuid-Nederlandse soldaten was koning Willem I naarstig op zoek naar extra manschappen. Onder leiding van prins Frederik wordt er vanaf oktober 1830 in korte tijd een veldleger van zo'n 37.000 man uit de grond gestampt. Onder de rekruten bevinden zich zelfs de 19 jarigen. Ook Derk Jan Beenen moest eraan geloven. Deze jongeman uit de Kroezenhoek van 1 el, 5 palmen en 9 duimen (1,59 m) lang, met het ovale aangezicht, het bedekte voorhoofd, de blauwe ogen, de 'ordinaire' neus, de spitse kin en het bruine haar werd gekeurd en \surd geschikt bevonden voor de Nederlandse krijgsmacht.

Op 12 maart 1831, een dag na zijn 19e verjaardag, werd Derk Jan Beenen ingedeeld bij de 13^e afdeling infanterie. Hij diende zich te melden bij de kazerne in garnizoensstad Den Bosch om opgeleid te worden als milicien (schutter). Daar aangekomen zal hem het militaire tenue zijn uitgereikt. Het uniform van de mobiele schutterij in 1831 bestond uit een donkerblauwe rokjas met een dubbele rij knopen en een staande rode

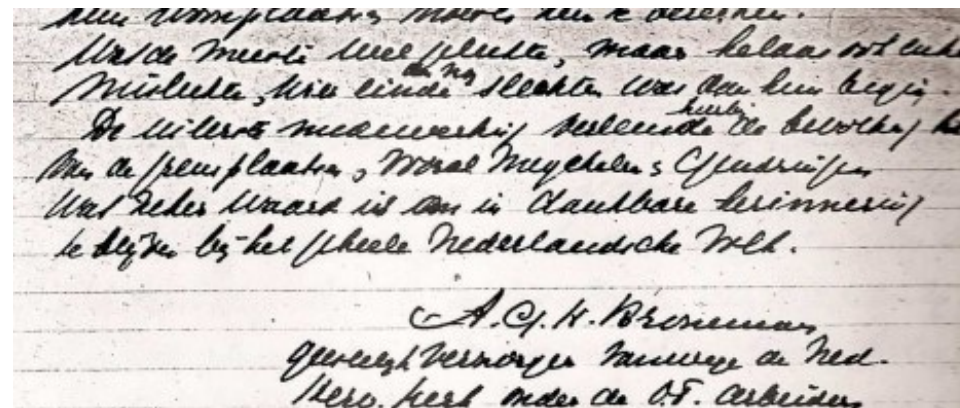
Derk Jan Beenen was schutter in het leger van de prins

Bas Boerakker

We gaan terug naar de zomer van 1830. Het nog jonge Koninkrijk der Nederlanden wordt in dit roerige jaar voor het eerst stevig op de proef gesteld. Het is onrustig in Europa. Na het Congres van Wenen in 1815 kregen de meeste Europese vorstenhuizen hun oude machtspositie weer terug, maar de revolutionaire geest was uit de fles. Het volk pikte geen onderdrukking meer door een absoluut regerende monarch. De ambitieuze en consciëntieuze 'koopman' koning Willem I was vast van plan om een hechte eenheid te smeden van de inmiddels verenigde Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden. Hij wilde leiding geven aan een (economisch) sterke mogendheid die een buffer moest vormen tussen de grootmachten Engeland, Frankrijk en Pruisen. Maar ook Willem Frederik, zoals hij eigenlijk heette, kon in z'n optreden nogal autoritair en eigenzinnig zijn, waarbij hij te weinig oog had voor de culturele en economische verschillen binnen het koninkrijk. Langzaam joeg hij de zuidelijke provincies steeds meer tegen zich in het harnas. In augustus 1830 barstte de bom. Geïnspireerd door de afzetting van koning Karel X in Parijs en opgezweept door de uitvoering van de opera 'La muetta de portici' (over een opstand in Italië) braken er overal in België rellen uit. Koning Willem I stuurde zijn zonen kroonprins Willem en Frederik naar het zuiden, maar ook zij kregen de situatie niet onder controle en bemiddelingspogingen liepen op niets uit. Na enige felle gevechten in september 1830, waarbij aan beide zijden veel doden vielen, riep het voorlopige bewind in het zuiden op 4 oktober de onafhankelijkheid uit van België.

Hoewel ook de Achterhoek in die tijd regelmatig werd opgeschrikt door roversbenden, zal men aan de Beltermans Straate in de Kroezenhoek nog geen weet hebben gehad van de ontwikkelingen in de Zuidelijke Nederlanden. Daar woonde ter hoogte van de huidige woning van de familie Steentjes (Oude Dinxperloseweg 72) op boerderij 'De Prins' de familie Beenen. Vader Willem Beenen, geboren rond 1760, was kleermaker en kwam oorspronkelijk uit Millingen bij Rees. Mogelijk verwijst de naam Beenen naar het nabijgelegen dorpje Bienen. Aanvankelijk was hij

Dominee Kroneman ging in die tijd vele dagen per week vanuit Lathum op de fiets richting de dwangarbeiders en kwam daar dan ook in contact met de heer Paul Koolenbrander. En er is toen kennelijk een goede band tussen hen ontstaan, reden waarom de dominee z'n bevindingen na de oorlog nog eens aan dhr. Koolenbrander te Megchelen toevertrouwde. Eén en ander geeft ons nu, na negen jaar, de gelegenheid om het mankement in het Bulletin Voorjaar 2015 recht te zetten! Bij deze!

Een fragment van de brief in kwestie met de ondertekening.
(uit: Bulletin Voorjaar 2015)

Megchelen, monument voor Werkkamp Rees

Uutduutsen, uutduujen enzovoort

Bernard Dorrestijn

Het is mijn bedoeling in deze bijdrage enkele oude uitdrukkingen, die deels alleen in ons dialect voorkomen, te bespreken.

1. Uutduutsen en uutduujen

'Dat za'k ow 's effen uutduutsen/uutduujen', dat horen we tegenwoordig niet vaak meer zeggen. Maar in ons volkslied klinkt er nog iets van in door in de regel: 'Ben ik van Duitsen bloed'. Onze jeugd denkt daarbij: "Het Zal wel". Dit omdat ze daarbij direct aan de Bondsrepubliek Duitsland moeten denken, maar dat is niet de bedoeling. Om het Wilhelmus goed te begrijpen moeten we even terug naar de oude woorden: 'dietsch/duits/duuts/volks', dat is 'bekend maken' en 'zo het volk denkt en spreekt'. Vroeger zei men ook wel dat men 'femand iets diets wilde maken', maar dat is verleden tijd: we spreken in het standaardnederlands ook niet van 'uitdietsen' of 'uitduitsen'. Met de zinsnede 'Ben ik van Duitsen bloed' vereenzelvigde de van adel, zijnde Willem van Nassau zich volgens de vermoedelijke auteur, Marnix van Sint Aldegonde, met het Volk. Even terug naar ons dialect. De 'ui' in de standaardtaal spreken we als 'uu' uit. We zeggen dan ook niet 'Duitshof', maar 'Duutshof'. En nog iets. In Silvolde zeggen we zowel 'uutduutsen' als 'uutduujen'. In het laatste woord zit iets van 'duiden' oftewel 'bedoelen'. In het woordenboek komt het woord 'uitduiden' zelfs nog voor!

2. Dat staat in 't lood

Lood is een zwaar element dat op veel manieren gebruikt wordt. Aan een touwtje naast een muurtje gehangen kan men vaststellen of 't betreffende muurtje recht of scheef staat. Vandaar dat de vaklui dan ook zeggen dat een bouwwerk 'in 't lood staat' of 'niet in 't lood staat'.

3. In de winkel

Een haakse hoek noemen we een winkelhaak, en het is ook de benaming voor een haaks meetinstrument. En een straathoek werd ook 'winkel' genoemd. Middenstanders gingen in het verleden bij voorbaat graag op zo'n straathoek wonen en stalden hun waren daar dan vóór hun

huis uit. Een verkoopzaak kreeg zodoende de naam: 'winkel', en zakenlieden kregen de naam 'winkelier'. Op den duur openden sommige winkeliers hun zaak ook wel verderop in de straat. Dat waren dan 'winkeliers' die niet op een hoek of 'winkel' woonden. Eigenlijk heel vreemd! Evenzo 't woord 'winkelstraat'!

4. Tuin/tuun

Bij het woord 'tuin' denken we aan een door een haag of heg omgeven sier-of groentetuin, maar vanouds noemde men die omheining 'de tuin' of 'betuining'. Het woord komt o.a. nog terug in het gezegde: 'Iemand om de tuin leiden'. En om de taluds van sloten enz. te verstevigen worden wel 'betuiningen' (houten beschoeiingen) aangebracht.

5. D'n tijdelijken burgemeester

Tegenwoordig denken we bij deze uitdrukking aan een 'waarnemer', maar vroeger betekende het gewoon: 'in de tijd', dus 't zelfde als wat we thans 'de tegenwoordige' noemen, dus niks geen: 'waarnemer'!

6. Anderhalf

Met dit woord hebben we eigenlijk helemaal geen probleem: het betekent gewoon; 1,5. Maar de oorsprong ligt een tikje ingewikkelder. Bij nader inzien gaat het erom dat 'ander' gewoon twee of tweede betekent. Op de veiling roept de afslager: 'Eenmaal, andermaal, verkocht', maar hij zou ook kunnen roepen: 'Eenmaal, tweemaal, verkocht'. Het woord 'anderhalf' betekent dus eigenlijk; 'één plus halftwee'. In oude stukken lezen we bijv. ook wel 'vierde half': dat dan betekent: 'drie plus halfvier', is 3,5'. Het zelfde systeem gold derhalve ook voor alle andere getallen.

7. Kinderen van helen bedde, of: kinderen van halven bedde

Uitdrukkingen uit de archieven. Kinderen van 'helen bedde' hebben dezelfde ouders. 'Kinderen van halven bedde', hebben maar één dezelfde ouder, zijn dus halfbroers en/of -zusters van de hiervoor genoemden.